

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean Lausunto aiheesta ”Komission tiedonanto neuvostolle ja Euroopan parlamentille – Paremmat uranäkymät ja suurempi liikkuvuus: eurooppalainen kumppanuus tutkijoita varten”

KOM(2008) 317 lopullinen

(2009/C 175/14)

Komissio päätti 23. toukokuuta 2008 Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 262 artiklan nojalla pyytää Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunnon aiheesta

Komission tiedonanto neuvostolle ja parlamentille – Paremmat uranäkymät ja suurempi liikkuvuus: eurooppalainen kumppanuus tutkijoita varten

KOM(2008) 317 lopullinen.

Asian valmistelusta vastannut ”yhtenäismarkkinat, tuotanto ja kulutus” -erityisjaosto antoi lausuntonsa 6. marraskuuta 2008. Esittelijä oli VALERIO SALVATORE.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea hyväksyi 3.–4. joulukuuta 2008 pitämässään 449. täysistunnossa (joulukuun 3. päivän kokouksessa) seuraavan lausunnon. Äänestyksessä annettiin 176 ääntä puolesta 2:n pidättyessä äänestämästä.

1. Päätelmät ja suositukset

1.1 Euroopan talous- ja sosiaalikomitea kannattaa täysin komission tiedonantoa, jossa esitetyt periaatteet korostavat tehokkaan eurooppalaisen tutkimusalueen strategista roolia edistettäessä talouden kilpailukykyä ja kehitettäessä osaamista. Kyseiset tavoitteet voidaan saavuttaa käynnistämällä eurooppalainen kumppanuus, jolla parannetaan tutkijoiden uranäkymiä ja kannustetaan nykyistä enemmän heidän liikkuvuuttaan. Näin voidaan rajoittaa aivovuotoa ja houkutella parhaat tutkijat EU:hun.

1.2 ETSK katsoo komission tavoin, että jäsenvaltioiden on tärkeää toteuttaa päättäväisesti toimia avointen, läpinäkyvien ja ansioihin perustuvien työhönottomenettelyjen käyttöön ottamiseksi sekä poistaa kaikki tutkijoiden vapaata liikkuvuutta EU:ssa haittaavat esteet. Asianmukainen väline tätä silmällä pitäen on EURAXESS-tietojärjestelmä, johon on koottu Internetissä tarkasteltavaksi tutkijoiden avoimet työpaikat EU:ssa sekä tutkimuksen rahoitusmahdollisuudet. Kyseisen järjestelmän käyttöönottamiseksi asianomaisia elimiä on kannustettava hyödyntämään sitä tehokkaasti.

1.2.1 Tutkijoiden suorituksia työhönnotosta uran loppuun on arvioita paitsi julkaisujen määrän ja laadun myös tieteellisten tulosten perusteella. On otettava huomioon innovointikyky ennen kaikkea uran alkuvaiheessa sekä tehtävien mukainen organisointi- ja johtamiskyky uran aikana. Kokemukset kansainvälisistä kumppanuuksista ovat kuitenkin aina ensisijaisia.

1.3 Tutkijoiden ammatillisen kehityksen kannalta on välttämätöntä, että he käyttävät kaikki tilaisuudet liikkuvuuteen, minkä toteuttaminen on tällä hetkellä oikeudellisten ja hallinnollisten syiden vuoksi vaikeaa. Liikkuvuus, joka ymmärretään oleskeluna toisessa maassa, toisella alueella tai toisessa (yksityisessä tai julkisessa) tutkimuslaitoksessa tai oppiaineen tai tutkimusalan vaihtona, olisi nähtävä arvokkaana panoksena tutkijan ammatilliseen kehitykseen, ja sitä olisi tuettava palkkaa, sosiaaliturvaa sekä työ- ja perhe-elämän yhteensovittamista edistävillä kannustimilla.

1.4 Erityisesti olisi parannettava tutkijoiden usein epävarmaa työllisyystilannetta. Tämän vuoksi on tuettava voimakkaasti mahdollisuutta toteuttaa toimia, joilla voidaan varmistaa työsopimuksen jatkuminen ja edistää sosiaaliturvaa sekä oikeutta erilaisiin sosiaalisen suojelun muotoihin ja niiden siirtoon liikkuvuuden yhteydessä. Viimeksi mainittu näkökohta näyttää haittaavan erityisesti naistutkijoita, joiden on vaikea päästä urallaan huippupaikoille.

1.5 Komitea toivoo, että työmarkkinaosapuolet ovat aktiivisesti mukana toimivaltaisissa elimissä, jotta helpotetaan asetettujen tavoitteiden täydellistä ja nopeaa saavuttamista.

2. Johdanto

2.1 Tiedonannossa (KOM(2008) 317 lopullinen), joka perustuu Lissabonin strategian periaatteille, pyritään luomaan eurooppalainen kumppanuus tutkijoiden uranäkymien parantamiseksi, sillä heitä pidetään keskeisenä osatekijänä toteutettaessa osaamistaloutta ja -yhteiskuntaa.

2.2 Käänteentekevät yhteiskunnalliset muutokset ovat yhä monimutkaisempia, nopeampia ja aivan uudenslaisia, minkä vuoksi tarvitaan poliittisia toimia, joilla pyritään entistä voimakkaammin tuottamaan ja levittämään tietoa.

2.3 Kyseiset muutokset liittyvät osaamisen tuottamismuotojen kehittymiseen, sillä tässä yhteydessä on siirrytty oman alueen rajat ylittävän tiedon ulottuvuuteen. Tiedonvaihto edellyttää taloudellisen vaihdon ohella uusia sääntelymuotoja, jotka soveltuvat muutoksen hallintaan yhteiseltä kulttuuripohjalta eli EU:n hedelmälliseltä maaperältä.

3. Yleistä

3.1 Tavoitteeseen, jonka mukaan Euroopasta on tehtävä nykyistä houkuttelevampi tutkimustoiminnan kannalta, on pyritävä tutkijoita tukevin yhtenäisin poliittisin toimin. Jäsenvaltioiden on osallistuttava kyseisiin toimiin tietoisesti ja yhtenäisesti, eikä osallistumisen tule – toisin kuin voimassa olevan sääntelykehysten mukaan – perustua vain vapaaehtoisuuteen.

3.2 ETSK suhtautuu myönteisesti uuteen lähestymistapaan, jossa pyritään säilyttämään nykyinen malli ja luovutaan liian rohkeista toimista sekä vaaditaan jäsenvaltioita toteuttamaan jo annetuilla välineillä nopeita ja mitattavissa olevia aloitteita, jotta voidaan

- luoda järjestelmällisesti avoimia työhönottomenettelyjä
- vastata liikkuvien tutkijoiden sosiaaliturvaa ja lisäeläkettä koskeviin odotuksiin
- tarjota houkuttelevia työoloja
- parantaa tutkijoiden koulutusta, osaamista ja kokemuksia.

Työmarkkinaosapuolten on osallistuttava kyseisten toimien toteuttamiseen.

3.3 Yhteisön toimielimet ovat vuosien ajan toteuttaneet valtavia ponnisteluja. Mainittakoon esimerkkinä eurooppalaisen tutkimusalueen perustaminen 18. tammikuuta 2000 annetulla komission tiedonannolla KOM(2000) 6 lopullinen, Lissabonissa kokoontuneen Eurooppa-neuvoston asettama tavoite tehdä Euroopan unionista maailman kilpailukykyisin ja dynaamisin osaamiseen perustuva talous vuoteen 2010 mennessä, ensimmäiset tutkijoita koskevat toimet sekä tutkijoiden eurooppalainen peruskirja ja säännöstö tutkijoiden työhönnotosta. Tällaiset toimet tuovat esiin tutkimusjärjestelmän keskeisen merkityksen innovointia edistettäessä ja antavat tutkijoille ensisijaisen roolin.

3.4 Näiden seikkojen perusteella eurooppalaista tutkimusalueita varten on luotava parhaat mahdolliset edellytykset, jotta luodaan erittäin kilpailukykyinen ja dynaaminen ympäristö, jossa työntekijöillä on koko työelämän ajan entistä paremmat ja kestävämmät uranäkymät.

4. Erityistä

4.1 Komissio on täydentänyt tutkijoiden eurooppalaisen peruskirjan (jonka ETSK hahmotteli jo vuonna 2004) määritelmää, jonka mukaan tutkijat ovat ”ammattilaisia, jotka ideoivat tai luovat uutta tietoa, tuotteita, prosesseja, menetelmiä ja järjestelmiä sekä hallinnoivat niitä koskevia hankkeita”, ja lisännyt siihen tehtävän välittää uutta tietoa. Tätä varten instituutioiden on kannustettava tutkijoita levittämään tutkimustuloksiaan, jotta saadaan viestinnän asiantuntijoiden käytettävissä olevia arvovaltaisia lähteitä, jotta myös asiaa tuntemattomat kansalaiset voivat ymmärtää entistä paremmin tieteellisiä todisteita etenkin silloin kun asia saattaa vaikuttaa voimakkaasti julkiseen mielipiteeseen (kuten terveydenhoito, elintarvikeriskit ja ympäristöongelmat).

4.2 ETSK siis kannattaa sitä, että on asetettava erityisiä painopisteitä, jotta EU voi luoda edulliset ja houkuttelevat perusedellytykset tutkimusalalla työskenteleville.

4.3 Ennen kaikkea on tärkeää ryhtyä päättäväisiin toimiin, jotta jäsenvaltiot ottavat käyttöön avoimia, läpinäkyviä ja ansioon perustuvia työhönottomenettelyjä. Ellei henkilöstön valinnassa ja rekrytoinnissa varmisteta, että käytettävissä on enimmäismäärä tietoja, edistetään järjestelmää, joka ei ole riittävän avoin. Kyseisten tietojen on oltava rajoituksetta käytettävissä ja saatavilla. Tätä varten komitea kannattaa täysin EURAXESS-tietojärjestelmää ja toivoo, että sitä kehitetään. Järjestelmällä voidaan internetin avulla edistää tutkimuslaitoksissa ja eurooppalaisissa hankkeissa tarvittavien tutkijoiden kysynnän ja tarjonnan kohtaamista. Kyseisen tietojärjestelmän täydentämiseksi jäsenvaltioiden ja eri tutkimusorganisaatioiden on osallistuttava siihen täysin, ja niiden on sitouduttava ilmoittamaan internetissä kaikki tutkijanpaikkojen hakuilmoitukset ja tutkimushankkeet.

4.4 Tutkijan uran alkuvaiheessa on palkittava ansioista ja edistettävä parempia työ- ja koulutusoloja – tässä asiassa kurssin muutos on välttämätön. Jos asianomaiset ovat vaativien ja raskaiden tutkimusalalle valmistavien opintojen jälkeen pitkään epävarmassa työllisyystilanteessa, kyseisestä urasta luovutaan, eikä näin ole mahdollista pitää kiinni parhaista lahjakkuuksista ja hyödynnä heidän potentiaaliaan. Kyseinen potentiaali on hyödynnettävä sellaisen innovatiivisen koulutuksen avulla, jolla varmistetaan tutkimuksen laatu ja tarjotaan tutkijoille mahdollisuus hankkia johdaviin asemiin edellytettävä pätevyys.

4.5 Tutkijoiden suorituksia ei tule arvioida vain julkaisujen määrän ja laadun perusteella, vaan annettuja tehtäviä tarkasteltaessa on otettava huomioon myös seuraavat kyvyt:

- tutkimuksen johtaminen
- innovointikyky
- opetus- ja valvontatehtävät
- ryhmätyöskentely
- kansainväliset kumppanuudet
- hankittujen tietojen jakaminen
- tutkimusrahoituksen hankkiminen
- tieteellisiä aiheita koskeva levittämisen- ja tiedotustoiminta
- kokemukset yrittäjyydestä ja tutkimustulosten kaupallinen sovellettavuus
- patentit, kehitystoiminta tai keksinnöt
- luovuus ja riippumattomuus.

Tutkijoiden epätyypillisistä työsuhteista mahdollisesti johtuneet työn keskeytykset eivät saa vaikuttaa arviointiin kielteisesti.

4.6 Tutkijan työn erityispiirteet, joille on ominaista työsuhteen epävarmuus, eivät saa vaikuttaa kielteisesti tutkijoiden työ- ja perhe-elämän laatuun. Etenkin on tuettava kaikentyyppistä – mutta ennen kaikkea maantieteellistä – liikkuvuutta, joka edistää ammatillista kehittymistä. Liikkuvuus vaikuttaa nimittäin voimakkaasti tiedon vapauden kehittymiseen. Lisäksi se vie eteenpäin koulutusta sekä työntekijöiden ja tutkimusjärjestelmän kulttuurista kehitystä.

4.7 Tämän vuoksi ehdotetaan toimia eri alojen tutkijoiden välisen suhteiden edistämiseksi: vain näin voidaan lisätä kiinnostusta ja kokemusten vaihtoa sekä tehdä liikkuvuudesta osaamistekijä. Tätä silmällä pitäen olisi hyödyllistä verrata amerikkalaisen ja eurooppalaisen tutkimusjärjestelmän suurimpia eroja, sillä amerikkalainen järjestelmä kykenee houkuttelemaan lahjakkaita tutkijoita ja pitämään heistä kiinni. Näin voidaan koota kyseisen mallin myönteiset näkökohdat ja omaksua piirteet, jotka voidaan mukauttaa Euroopan olosuhteisiin. Niitä voisivat olla esimerkiksi työhönottonenettelyt ja järjestelmät tutkijan uran arvioimiseksi ja kannustamiseksi.

4.8 Eurooppalaisen tutkimusalueen luomiseksi on siis sekä tuettava yksittäisen tutkijan saaman tutkimusrahoituksen siirrettävyyttä valtiosta (tai tutkimuslaitoksesta) toiseen että käynnistettävä asianmukainen prosessi, josta olisi tutkimuslaitoksille hyötyä niiden rekrytoimissa tieteellistä huippuhenkilökuntaa. Tutkijoita sekä muita ammattiryhmiä, joissa edellytetään liikkuvuutta, olisi tuettava unionin tasolla konkreettisin kannustimin (palkka ja aineelliset edut) työpaikkaa vaihdettaessa eikä estettävä, kuten nykyisin usein tapahtuu (aivovuodon syy). Tämän suuntainen on Yhdysvaltain korkeakouluissa laajalti käytössä oleva järjestelmä, jossa rahoittaja antaa rahoituksen määrää vastaavan bonuksen (*overhead*) laitokselle, joka ottaa vastaan rahoituksen saaneen tutkijan.

4.9 Liikkuvuudesta kiinnostuneen tutkijan on sitä vastoin usein tyydyttävä epävarmoihin työsuhteisiin. Kyseinen yhdistelmä (liikkuvuus ja epävarma työsuhde) heikentää sosiaaliturvaa entisestään. Komitea suhtautuukin myönteisesti komission ajatukseen, jonka mukaan jäsenvaltioiden sosiaaliturvaa koskevien erityistietojen on oltava helposti ja kokonaisuudessaan tutkijoiden ja heidän työnantajensa ulottuvilla. On taattava sosiaaliturva ja edistettävä oikeutta kaikenlaisiin sosiaalisen suojelun muotoihin, myös lisäeläkeoikeuksiin, ja niiden siirtoon. Lisäksi on tuettava voimakkaasti mahdollisuutta hyväksyä toimia, joilla voidaan varmistaa tutkijoiden työsopimuksen jatkuvuus. Vaikka työsuhteen epävarmuutta voidaan uran alkuvuosina pitää lähes normaalina,

muodostuu siitä 40. ikävuoden jälkeen taakka, joka vähentää itenäisen toiminnan mahdollisuuksia ja heikentää pääsyä johtotehtäviin.

4.10 Lisäksi on tuettava ammattiurien monipuolistamista tutkimusalalla luomalla muita kuin perinteisiä siirtymämahdollisuuksia, jotka antavat tutkijoille mahdollisuuden käyttää hankkimiaan tietoja palkitsevasti. Tämä ei ole ristiriidassa sen ajatuksen kanssa, että vahvistetaan muiden julkishallinnon alojen ja tutkimuksen suhteita. Esimerkiksi oppilaitosten ja tutkimuksen yhteyksiä kehittämällä oppilaitokset voisivat tarjota laadukkaita ja monipuolisia opinto-ohjelmia hyödyntämällä tutkimushenkilöstön kaltaisia erinomaisia resursseja. Vastaavasti voisivat myös keskiasteen opettajat, jotka ovat erityisen kiinnostuneita tutkimusaiheista, tehdä yhteistyötä kyseisellä strategisella alalla ja tarjota tutkimukseen kulttuurisen panoksen sekä rikastuttaa samalla koululaisille välitettäviä tietoja.

4.11 Tutkimus on epäilemättä kehityksen moottori, mutta se on myös yhä voimakkaammin sidoksissa yritysmaailmaan. Teollisuudessa ja yrityksissä toteutettavan, teknologisesti edistyneen ja innovatiivisen tutkimuksen on edistettävä talouden kehitystä. Tästä syystä on pyrittävä kehittämään tutkimuksen, innovoinnin ja yritysten yhdennettyä järjestelmää. On siis edistettävä tuloksetta vaihtoa yksityis- ja julkissektorin työympäristöjen kesken. Tällaista vaihtoa estävät usein erilaiset henkilöstöhallintostrategiat. Olisi toivottavaa, että jäsenvaltioiden lainsäädännössä ja työehtosopimuksissa onnistuttaisiin pikaisesti erityistoimin (verokannustimet, harjoittelujaksot, liikkuvuus, yhteisöohjelmat) kaventamaan kyseisiä eroja.

4.12 Lisäksi on kannustettava yritysmuotoja (*start-up*, *spin-off*), joissa tutkijoiden hankkimia taitoja voidaan hyödyntää taloudellisesti innovatiivisessa toiminnassa. Tätä voitaisiin tukea sekä luomalla edulliset toimintaedellytykset pankeille että helpottamalla julkisrahoituksen saantia, tarjoamalla verohelpotuksia ja laatimalla edullisia sosiaaliturvajärjestelyjä.

4.13 ETSK on tyytyväinen työsuunnitelmaan, jonka komissio esittää tiedonannossaan KOM(2008) 317 lopullinen. Jäsenvaltioiden laatima kansallinen toimintasuunnitelma vuodelle 2009 on heti asianomaisten toimijoiden kuulemisen jälkeen suunnattava asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Tässä yhteydessä on otettava huomioon voimassa oleva yhteisön lainsäädäntö, olemassa olevat hyvät käytänteet sekä jäsenvaltioiden yhteiset menettelytavat.

4.14 Vuonna 2009 pidettävä konferenssi, johon työmarkkinaosapuolet osallistuvat, on ratkaisevan tärkeä asiointilan arvioimiseksi ja yhteiseen näkemykseen pääsemiseksi mahdollisista muutoksista tai parannuksista.

Bryssel 3. joulukuuta 2008

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean puheenjohtaja
Mario SEPI

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean pääsihteeri
Martin WESTLAKE